

Sahlgrenska Akademin
Institutionen för vårdvetenskap och hälsa

Covid-19

Påverkan på livskvalitet hos personer med autism.

Kim Josephson & Malin Lundahl

Uppsats/Examensarbete: 15 hp

Program och/eller kurs: OM5250

Nivå: Grundnivå

Termin/år: Ht/2020

Handledare: Zahra Ebrahimi

Examinator: Kerstin Ulin

Förord

Vi vill rikta ett stort tack till alla som har hjälpt oss under vår kandidatuppsats, till alla våra kurskamrater och föreläsare som under workshops kommit med bra input. Tack till vår examinator Kerstin Ulin som har gett bra feedback och hjälp oss att fina till arbetet efter oppositionen. Ett extra tack till vår handledare Zahra Ebrahimi som stöttat oss under hösten.

Kim Josephson och Malin Lundahl

Titel: (svensk)	Covid-19: Påverkan på livskvalitet hos personer med autism.
Titel: (engelsk)	Covid-19: The effects on quality of life for persons with autism
Examensarbete:	15 hp
Program och/eller kurs:	OM5250
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	Ht/2020
Författare	Kim Josephson & Malin Lundahl
Handledare:	Zahra Ebrahimi
Examinator:	Kerstin Ulin

Sammanfattning

Virussjukdomen Covid-19 som bröt ut i världen i slutet av 2019 har gjort att samhällen har satts i karantän. För personer med autism som är rutinbundna kan det vara problematiskt att bryta sin vardag. Syftet med denna studie är att undersöka vilken påverkan Covid-19 har på livskvaliteten hos personer med autism. En litteraturöversikt med en induktiv ansats för att få en djupare bild över nuvarande kunskap. Resultat från föreliggande studie har visat att påverkan har skett i brutna rutiner, skola, beteendeförändringar, emotionella symtom hos både föräldrar och barn samt förändrad tillgång till sjukvård. Personer med autism och deras anhöriga har blivit påverkade av isoleringen, främst negativa men också en del positiva effekter har varit till följd, men genom att se till personens och familjens behov och möta dessa med rätt typ av åtgärder utvecklade för varje individ finns en chans att kan hjälpa och minska negativ påverkan.

Nyckelord: Autism, Autismspektrum, Covid-19 & Livskvalitet

Innehållsförteckning

1. Inledning	5
2. Bakgrund	5
2.1. Covid-19	5
2.1.1. Symtom, smittvägar och symtombehandling	5
2.1.2. World Health Organisations rekommendationer	6
2.1.3. Folkhälsomyndighetens rekommendationer	6
2.1.4. Insatser för minskad smittspridning	6
2.2. Autism	7
2.3. Omvårdnad av personer med Autism	7
2.4. Sjuksköterskans etik och värdegrund	8
2.5. Svenska lagar	9
2.5.1. SFS (1993:387) - Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)	9
2.5.2. SFS (2014:821) - Patientlag	9
2.5.3. SFS (2017:30) - Hälso- och sjukvårdslagen (HSL)	9
2.6. Teoretisk referensram	9
2.7. Livskvalitet	10
3. Problemformulering	10
4. Syfte	11
4.1. Forskningsfrågor	11
5. Metod	11
5.1. Design	11
5.2. Datainsamling	11
5.3. Inklusions- och exklusionskriterier	13
5.4. Kvalitetsgranskning	13
5.5. Etik	13
5.6. Analys	13
6. Resultat	14
6.1. Isolering och dess effekt på vardagen	14
6.1.1. Rutiner och förändringar i vardagen	14
6.1.2. Deltagarnas hanterande av isoleringen och förändringar i vardagen	14
6.1.3. Positiv syn på isolering	14
6.2. Isoleringens effekt på den mentala hälsan	15
6.2.1. Emotionella känslor	15
6.2.2. Beteendeförändringar	15

6.2.3. Oro hos individer med och vårdnadshavare till barn med autism	15
6.3. Andra samhällsförändringar och dess påverkan på personer med autism	15
6.3.1. Skola	15
6.3.2. Sjukvård	15
7. Diskussion	16
7.1. Metoddiskussion	16
7.1.1. Etik	17
7.2. Resultatdiskussion	17
Referenser	21
Bilaga	27

1. Inledning

Under våren 2020 blev den virussjukdom benämnd Covid-19, orsakad av viruset SARS-CoV-2, en pandemi. I Sverige har viruset klassats som allmän- och samhällsfarlig (Folkhälsomyndigheten, 2020b). De huvudsakliga symtomen är på luftvägarna och många smittade har behövt sjukhusvård (Folkhälsomyndigheten 2020d). Sjukvårdspersonal har arbetat övertid och bristen på vårdmaterial, såsom munskydd och desinfektionssprit, har skapat problem (Weilenmann, 2020). Många länders samhällen har tillfälligt stängts ned för att bromsa smittspridningen. I takt med att ny forskning publiceras kommer nya förhållningsregler och rekommendationer. Det krävs av vårdpersonal att vara belasta på dessa och kunna ge en god omvårdnad och ha bra kommunikation med sina patienter. För många personer som inte har ansetts ha samhällsviktiga arbeten sker mycket av arbete på distans och skolor genomför distansundervisning. Utifrån ett personcentrerat förhållningssätt är målet att skapa livskvalitet hos patienterna och för att kunna sätta in rätt typ av åtgärder är det viktigt att veta hur patienter med autism påverkas under den pågående pandemin. Vardagen har ställts om för många och inte minst för personer med autism, som ofta är väldigt rutinbundna. Tidigare forskning har visat att genom att följa upprättade rutiner i vardagen hos personer med autism kan hälsa och välmående frambringas (Rodger & Umibalan, 2011).

2. Bakgrund

2.1. Covid-19

I dagsläget sprider sig ett virus som upptäcktes i Kina i slutet av 2019 och viruset har fått namnet SARS-CoV-2. Det finns ett flertal olika coronavirus, varav sju kan smitta och ge sjukdom hos människor (Folkhälsomyndigheten, 2020d). Enligt smittskyddslagen (SFS 2004:168) har Folkhälsomyndigheten ansvaret för att samordna, upprätthålla och vidareutveckla smittskyddet samt att analysera kunskapsläget nationellt och globalt. På grund av att Covid-19 är allmän- och samhällsfarlig har Folkhälsomyndigheten, smittskyddsläkaren eller andra myndigheter rätt att vidta åtgärder med stöd från lagar, bland annat smittskyddslagen som kräver att åtgärder som vidtas ska vara beprövade och byggas på vetenskap (SFS 2004:168). Folkhälsomyndighetens (2020a) hemsida uppdateras nästintill dagligen med antal bekräftade fall av Covid-19 i Sverige och i mitten av oktober 2020 var det cirka 98 500 bekräftade fall varav 5 894 stycken personer hade avlidit. Den 9:e oktober 2020 publicerade World Health Organisation (2020c) (WHO) en rapport där antalet bekräftade fall av Covid-19 i världen var 36 361 054 stycken varav 1 056 186 stycken hade avlidit. Det troligaste scenariot som Folkhälsomyndigheten (2020c) har presenterat om hur smittspridningen i Sverige kommer vara framöver är en låg allmän spridning i samhället kombinerad med lokala utbrott, framförallt i vissa riskmiljöer där många personer vistas i samtidigt.

2.1.1. Symtom, smittvägar och symtombehandling

Virusets påverkan ser olika ut hos individer, majoriteten har milda symtom och klarar sig med egenvård i hemmet, medan andra personer har fått svårare symtom som har krävt inläggande vård. De vanligaste rapporterade symtomen är främst luftvägssymtom såsom hosta, andningsbesvär, snuva och nästäppa. Andra symtom är feber, halsont, huvudvärk, illamående samt muskel- och ledvärk. Mindre vanliga symtom som har omnämnts är förlust av lukt- och smaksinne samt diarréer (Folkhälsomyndigheten 2020d).

2.1.2. World Health Organisations rekommendationer

WHO (2020a) rekommenderar att fysisk distans ska hållas från andra, både inom- och utomhus, för att motverka smittspridning. WHO har satt upp tre "C" på ställen som bör undvikas, "closed", "crowded" och "involve close contact". Detta involverar ställen där det har uppmärksammats att smitta brutit ut när det pratas högt, skriker, sjunger eller andas kraftigt, såsom nattklubbar, gym och restauranger. Det är högre risk för att bli sjuk i Covid-19 där det är dålig luftkonditionering och större folksamlingar. Rekommendationen är att om möten ska ske görs detta utomhus för att minska risken för smitta. WHO har gett rekommendation att öppna fönster för att öka ventilationen om mötet sker inomhus, samt att använda munskydd. Liksom Folkhälsomyndighetens rekommendationer kring hygien säger WHO att handtvätt ska ske ofta och noggrant med tvål och vatten eller handsprit. Att undvika röra ansiktet med händerna, nysa och hosta i armvecket eller i näsduk och regelbundet desinfektera ytor som ofta vidrörs, till exempel mobiltelefoner och dörrhandtag är rekommendationer WHO (2020a) har gett ut.

2.1.3. Folkhälsomyndighetens rekommendationer

Sedan Covid-19 debuterade i Sverige i början på 2020 har Folkhälsomyndighetens rekommendationer förändrats och uppdaterats efter att forskningen framskrider och riktlinjer och rekommendationer publiceras offentligt där allmänheten kan ta del av dem (Folkhälsomyndigheten, 2020b). För att undvika smitta bör man i största mån avstå kontakt med andra människor, genom att helt undvika kollektivtrafik och större folksamlingar om det finns möjlighet till det. Händerna bör tvättas ofta och under minst 20 sekunder och på Folkhälsomyndighetens hemsida delges informationsfilmer för hur handtvätt bör gå till. Vid minsta symtom bör vederbörande stanna hemma och följa Folkhälsomyndighetens riktlinjer vid sjukdom. Vid symtom som övergår inom ett dygn behöver inte ett test tas. Däremot ska man stanna hemma under två symtomfria dygn. Om symtomen inte går över efter ett dygn ska kontakt med 1177 Vårdguiden tas för information om regionala riktlinjerna. Vid test ska karantän ske tills givet besked. Vid positivt provsvar ska karantän i hemma ske under minst sju dygn från första dagen med symtom, samt två dagar utan feber och sjukdomskänsla. Lindriga symtom som lätt hosta, snuva samt smak- och lukt bortfall är undantag efter sju dygn. Särskilda regler gäller för personer som har vårdats på sjukhus. Vid negativt provsvar kan skola, arbete och aktiviteter återupptas när symtom har avtagit. Särskilda riktlinjer gäller vid liknande symtom som begrundar sig i allergi eller migrän. Andra riktlinjer gäller även för vårdpersonal vid sjukdomssymtom (Folkhälsomyndigheten, 2020e).

2.1.4. Insatser för minskad smittspridning

Folkhälsomyndigheten har fått i uppdrag att sätta insatser för att upprätthålla ett effektivt smittskydd samt att på en nationell nivå ansvara för samordning av smittskyddet. Målet för smittskyddet är att minimera antalet sjuka och döda i befolkningen och samtidigt minimera övriga negativa konsekvenser på individuell och samhällsnivå. För att säkerställa att insatserna sker på rätt sätt och att det når ut till befolkningen och aktörer är det viktigt att skapa god kommunikation. Munskydd samt annat skyddsmaterial har varit bristvara och för att det ska finnas tillgång till munskydd för vårdpersonal som arbetar med smittade patienter ges inte användandet av munskydd som rekommendation, men vid ett förändrat läge för pandemin kan det komma att ändras. Det har visats att munskydd till största delen skyddar andra för smitta än för den som bär det, istället rekommenderas distansering som ett bättre skydd vid rörelse i samhället (Folkhälsomyndigheten, 2020c).

Genom att testa individer med influensaliknande symtom kan en tidig överblick ges av nya fall och utbrott. Vid en pågående infektion görs nuklein-testning och vid avslutad infektion ett antikroppstest. Snabbtest är vanligt inom sjukhusvården för att skyndsamt kunna avgöra smitta och vidta åtgärder. För att snabbt identifiera nya fall görs smittspårning och genom att informera personer som blivit exponerade av Covid-19 att vara uppmärksam på symtom och snabbt sätta sig i karantän kan smittspridningen minskas (Folkhälsomyndigheten, 2020c). Ett flertal kandidater arbetar för att få fram ett vaccin mot Covid-19 (WHO, 2020b). I slutet av augusti 2020 gav Folkhälsomyndigheten (2020f) ut en delredovisningsrapport med en nationell plan gällande vaccinationer, där personer i riskgrupper samt omsorgspersonal som arbetar nära riskgrupper bör prioriteras när ett godkänt vaccin finns tillgängligt i Sverige.

2.2. Autism

I Sverige beräknas cirka en till två procent av befolkningen ha en diagnos inom autismspektrumtillstånd (Hjärnfonden, u.å.). Autism kan uttala sig varierande hos olika individer och egenskaper av autism kan ofta observeras i tidig ålder. Utredning görs av ett specialistteam och för att kunna ställa en diagnos krävs det att observationer av avvikande beteenden såsom avvissande eller likgiltighet inför omgivningen har skett redan innan tre års ålder (Benderix, 2015). Gemensamt för diagnosen är ett ointresse för socialt umgänge, nedsatt förmåga till kommunikation, begränsade och upprepade beteendemönster (Gerland, 2011; Das, Papanephytous & El-Kour, 2019; & Benderix, 2015). Svårigheter med att läsa av andras kroppsspråk och använda sitt eget är vanlig egenskap hos personer med autism (Gerland, 2011). Många barn med autism har försenad talförmåga eller inget talspråk överhuvudtaget (Benderix, 2015), vissa personer har svårigheter att ta kontakt medan andra kan initiera kontakt men har svårigheter att hålla ett samtal vid liv (Gerland, 2011). Ofta är personer med autism starkt rutinbundna i hur saker ska utföras, följer regler till detalj och trots att de vet svaret så ställs frågor om och om igen. Ett starkt motstånd kan upplevas mot förändringar som kan ske i vardagen (Hjärnfonden, 2015). Hos vissa personer med autism kan svåra beteendestörningar förekomma, där utåtagerande i form av våld kan ske (Benderix, 2015). Det finns flertalet orsaker till autism och tros främst orsakas av en kombination mellan genetik och epigenetik (Das, Papanephytous & El-kour, 2019).

2.3. Omvårdnad av personer med Autism

Enligt Benderix (2015) är det i dagsläget förväntat av föräldrarna att de ska ta hand om barnet med autism. Forskning har visat att föräldrar till barn med autism upplever mer stress än de till barn med andra typer av funktionsvariationer på grund av att barn med autism har ett stort vårdbehov. Umgänge med släkt och vänner kan bli eftersatt och familjen kan bli socialt isolerade på grund av att miljöombyte kan upplevas som svårt. Barnpassning är ofta inte aktuellt då föräldrarna har svårt att lämna ifrån sig barnet om de själva inte känner att de kan hantera dess beteenden. Tillsammans med vårdpersonal kan föräldrar ansöka om stödinsatser utifrån Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) om barnet och familjen bedöms vara i behov av stöd. Genom att tillfredsställa behoven hos barn med autism ges möjlighet till att utveckling och att delta aktivt i samhället (Benderix, 2015). Göteborgs Stad (u.å.), liksom många andra kommuner, kan erbjuda personer med funktionsvariationer boenden med särskilt stöd, gruppboende eller servicebostad, för att bidra till ett självständigt liv. På boenden arbetar omsorgspersonal som är undersköterskor eller vårdbiträden och sjuksköterskan har en ledande roll och arbetar mer som en konsult inom kommunen. Deras ansvar ligger bland annat på att leda och samordna omvårdnadsarbetet (Edberg, Törnquist & Hasson, 2019).

För att kunna vara delaktig i samhället finns ett behov hos personer med autism att få hjälp med att utveckla sin kommunikation och träna sociala färdigheter. Ett arbetssätt är TEACCH (Treatment and Education of Autistic and related Communication handicapped Children) som genom att få barnen till en bättre förståelse för sin omgivning. TEACCH har visat sig minska oro, självdestruktivt och utåtagerande beteende. För att ge ökad trygghet kan man strukturera vardagen med scheman och piktogram. Schemat behöver vara individuellt anpassat och bestå av bilder eller text så att barnet förstår hur dagen läggs upp. Barn med autism har visat sig ta till sig ny kunskap genom visuella instruktioner. Genom lek kan den kommunicerande färdigheten förbättras, dock krävs det tidigare observationer av barnets kommunikation för att kunna avgöra hur leken sedan ska gå till. För att underlätta för barnet hemma, i skolan, på fritiden eller under sjukhusvistelse är det viktigt med ett tydligt beteende och förhållningssätt (Benderix, 2015).

En hälsofrämjande omvårdnad är centralt för att ge individer möjlighet till ett hälsosamt och självständigt liv. Omvårdnaden ska innehålla dialog, delaktighet och jämlikhet i mötet med personen (Svensk sjuksköterskeförening, 2017b). Byte av information och patientens eget beslutfattande kan därför vara problematisk. Kommunikation är en viktig del i omvårdnaden och viktig för att kunna motverka smitta av Covid-19. Förståelsen för Covid-19 för personer med autism kan vara varierande och genom att tala ett direkt och tydligt språk kan det underlätta för att förstå vad som sker runt omkring sig under pandemin (UNC, u.å.). Visuellt stöd i form av bilder kan vara till hjälp, detta då det ofta förenklar kommunikationen och förståelsen (Gerland, 2011; & UNC, u.å.). Under pågående pandemi rekommenderas omvårdnadspersonal att förklara för personer med autism att den ordinarie personalen inte alltid kommer vara på plats vid sjukdom och att vikarier kan komma istället. Dagliga verksamheter har stängts ner under sommaren vilket har gjort att många personer fått vara hemma istället (Socialstyrelsen, 2020). För att skapa trygghet är det viktigt med goda rutiner, vanor och struktur för personer med autism, detta då oväntade förändringar kan leda till stark ångest, utåtagerande och våldsamhet. Att hitta strategier för att hantera förändringar är viktigt (Benderix, 2015).

2.4. Sjuksköterskans etik och värdegrund

Enligt ICN:s etiska kod för sjuksköterskor (Svensk Sjuksköterskeförening, 2017a) ska sjuksköterskan ansvara för att korrekt, tillräcklig och lämplig information anpassad för enskilda personer ges i samband med vård och behandling. Sjuksköterskan ska arbeta för att främja en miljö där mänskliga rättigheter, värderingar, trosuppfattningar och olika sedvänjor respekteras. Tillsammans med samhället delar sjuksköterskan ansvaret för att initiera och stötta åtgärder som tar hänsyn till allmänhetens, och framför allt sårbara grupper, hälsa och sociala behov. Med utgångspunkt i en humanistisk grundsyn har Svensk sjuksköterskeförening (2016) tagit fram en värdegrund för omvårdnad. Den ska ses som vägledning för sjuksköterskan i mötet med vårdsökande, men också kring tankar om etiska ställningstaganden och det etiska ansvaret i yrkesutövningen.

2.5. Svenska lagar

2.5.1. SFS (1993:387) - Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)

Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS), däribland utvecklingsstörning, autism och autismliknande tillstånd, finns till för att ge möjlighet att leva på lika villkor för alla i samhället, diagnos eller inte. Det ska ske ett samarbete mellan verksamheter, aktuella samhällsorgan och myndigheter. Respekt för självbestämmanderätt, integritet och att främja jämlikhet i levnadsvillkor samt ges full delaktighet i samhället är viktiga byggstenar för verksamheterna (SFS 1993:287).

2.5.2. SFS (2014:821) - Patientlag

Patientlagen syftar till att verksamhet som bedrivs inom hälso-och sjukvård ska stärka och framhäva patientens ställning. Även patientens integritet, självbestämmande och delaktighet ska främjas och till hjälp för detta innehåller också lagen bestämmelser om bland annat tillgänglighet, en fast vårdkontakt med individuell planering, olika behandlingsalternativ och hjälpmedel (SFS 2014:821).

2.5.3. SFS (2017:30) - Hälso- och sjukvårdslagen (HSL)

Hur sjukvård ska bedrivas och organiseras regleras i Hälso- och sjukvårdslagen (HSL), och gäller för samtliga vårdgivare och regioner och kommuner som huvudmän. Sjukvården ska vara av god kvalitet, med en god hygien, och den ska vara lika och lättillgänglig för hela befolkningen. Medicinska åtgärder för att förebygga, utreda och behandla sjukdom, skada och ohälsa bestäms i HSL samt att den som har störst behov av vården ska ges företräde. Respekt för patienten, dess integritet och självbestämmanderätt ska beaktas och patienten måste känna trygghet, kontinuitet och att kontakten med sjukvården är bra. Detta kräver att personalen och dess kunskap, lokaler och utrustning är av god kvalitet (SFS 2017:30).

2.6. Teoretisk referensram

Arbetet utgår från personcentrering som teoretisk referensram. I alla hälsoprofessioner är personcentrerad vård en kärnkompetens (Öhlén & Friberg, 2019) och bygger på en medvetenhet om etiken i vården (Ekman m.fl., 2020). Den riktar sig till att vårda hela människan och inte bara de fysiska sjukdomarna. Andliga, existentiella, sociala och psykiska besvär har en central del i omvårdnaden (Enskär & Golsäter, 2019). Ett tydligt fokus ligger på det meningsfulla livet och inte se patienten för sin sjukdom, utan personen bakom patienten (Öhlén & Friberg, 2019). Enligt Hedman (2020) är en person som är i en relation till sjukvården en patient, men utanför vården, alltid en person. Personer med en funktionsvariation som har en diagnos där kontakt med sjukvården sker under hela livet kommer alltid att vara en patient. Oavsett situation kommer patienten vara i en beroendesituation till vårdgivaren och det är därför av vikt att arbeta för en jämlik relation mellan båda parter och skapa ett partnerskap (Hedman, 2020).

Ugglå (2020) beskriver tre delar som tillsammans bygger upp personcentrering; patientberättelse, partnerskap och dokumentation. De tre delarna är som en triangel och styrker varandra. I patientberättelsen ska personens situation belysas istället för dennes sjukdom och symtom ska inom personcentrering ses som ett komplement till patientens upplevda situation (Ugglå, 2020). Genom att lyssna till patientens berättelse känner sig denne

hörd och patienten ska mötas med värdighet, respekt och medlidande. Personer med autism som har svårigheter med kommunikation är det viktigt att vårdpersonal skapar samförstånd med patient och närstående, för att tillsammans kunna forma vården efter patientens önskan. I personcentrerad omvårdnad har patientens nära relationer en viktig roll och detta tankesätt har en koppling till den familjecentrerade omvårdnaden. För barn inom vården är det av extra vikt att vårdnadshavare är en del i omvårdnaden (Öhlén & Friberg, 2019). Då patienten sällan har samma kunskap som vårdpersonalen (Uggla, 2020) är det viktigt att ge information om dennes situation, för att patienten tillsammans med anhöriga och vårdpersonal kunna ta rätt beslut och vara delaktig i sin vård (Öhlén & Friberg, 2019). Partnerskap mellan vårdpersonal och patienten ska grunda sig i patientens berättelse (Uggla, 2020). Genom dokumentation, som är det tredje begreppet, kan patientens upplevelser och preferenser dokumenteras vilket i sin tur leder till att partnerskapet mellan vårdgivare och patient underlättas. Vid dokumentation om patientberättelsen är det viktigt att bevara patientens integritet genom ett etiskt tankesätt (Uggla, 2020). Det har visat sig att en personcentrerad omvårdnad resulterar i kortare vårdtid utan en ökad risk för återinläggning. Utskrivningsprocessen vid hemgång förbättras och likaså stödet till patienten att hantera återhämtningen med hjälp av primärvården efter vårdperioden på sjukhuset. Det ger även en minskad grad av samvetsstress för vårdpersonal (Öhlén & Friberg, 2019).

2.7. Livskvalitet

Enligt Nationalencyklopedins definition är livskvalitet ett "(mått på) livsvärde(n) som inte mäts med pengar t.ex. god miljö, gemenskap och tillgång till kultur." (Nationalencyklopedin, u.å.a, avsnittet livskvalitet, från Uppslagsverket). Generellt när det talas om livskvalitet finns det tre aspekter att ta hänsyn till, och skilja mellan. Det första är externa förutsättningar som kan mätas objektivt eller intersubjektivt och hit hör fysisk rörlighet, arbete och inkomst, bostad samt social situation. Den andra handlar om subjektiva upplevelser eller bedömning för berörd individ av värdet på ovan nämnda förutsättningar. Som tredje aspekt ses effekterna på individens liv vad gäller närvaro eller frånvaro av villkoren som finns under första aspekten, från uppfattningarna av den andra. Något som bör skiljas åt när livskvalitet diskuteras är att villkoren för en bra livskvalitet inte är samma sak som livskvalitet i sig själv (Nationalencyklopedin, u.å.b). I den här uppsatsen har livskvalitet valts att tolkas utifrån NE:s definition.

3. Problemformulering

Covid-19 har lett till nedstängning i många länder och lämnat människor isolerade då endast nödvändiga besök utanför hemmet har varit tillåtet. Skolundervisning och arbeten sker på distans och fysiskt sociala interaktioner är ofta begränsade till hushållet. I Sverige under 2018 var det cirka 70 000 personer med olika funktionsvariationer som hade minst en insats under LSS (Myndigheten för delaktighet, 2020). Dessa personer kräver mer stöd från samhället och för att göra dem delaktiga är det viktigt att tänka personcentrering. Personer med autism har svårt för förändringar i livet och är väldigt rutinbundna. Under pandemin har vardagen förändrats för många och livskvaliteten kan komma att påverkas. Detta kan ha skapat problem för denna typ av patientgrupp som kräver en långsam introduktion till nya förändringar. Därav är det av vikt att ta reda på vilken kort- och långsiktig påverkan på isolering och övrig påverkan från Covid-19 har hos personer med autism. För att kunna ge en god vård utifrån ett personcentrerat förhållningssätt krävs det av sjuksköterskan att vara

införstådd i patientens upplevelse och känslor utefter åtgärderna som sätts in i samhället och kunna sätta in individanpassade åtgärder för att förbättra livskvaliteten hos dem.

4. Syfte

Syftet med föreliggande arbete är att undersöka vilken påverkan Covid-19 har på livskvaliteten hos personer med autism.

4.1. Forskningsfrågor

Under arbetets gång har vi använt oss av två forskningsfrågor;

- Vilken påverkan har isolering i samband med Covid-19 haft på livskvaliteten hos personer med autism?
- Har personer med autism upplevt någon positiv påverkan av isolering relaterat till Covid-19?

5. Metod

5.1. Design

Som metod för studien användes en litteraturöversikt för att få en överblick av nuvarande kunskap och för en fördjupad kunskap kring arbetets syfte (Lyckhage, 2017).

Litteraturöversikten är en sammanställning av forskningsstudier som har granskats och analyserats (Rosén, 2017). Under tiden som arbetet skrivs pågår fortfarande pandemin och ny forskning kommer ut konstant men kunskapsläget är fortfarande begränsat och det är sparsamt med publicerade artiklar kring studiens ämne.

5.2. Datainsamling

En inledande informationssökning gjordes för att skapa en bild av kunskapsläget och som resulterade i att ämnet fortfarande var obeforskat men studier fanns. Till hjälp för att få fram relevanta sökord till den specificerade informationssökningen användes en PIO, där Population står för *personer med autism*, Intervention för *Covid-19* och Outcome för *livskvalitet* (Rosén, 2017). Utifrån PIO valdes fler synonymer samt översattes till engelska. Databaserna Pubmed och Cinahl valdes vid den första grundliga informationssökningen för att få fram relevanta artiklar, men då datamättnaden inte var uppnådd fortsatte sökningar på Scopus och Psycinfo. Dessa fyra databaser har sitt fokus inom främst medicin, omvårdnad och beteendevetenskap (Göteborgs Universitetsbibliotek, u.å.; Karlsson, 2017; & Pubmed.gov, u.å.). Datamättnaden ansågs vara uppfylld när inga fler artiklar med relevant innehåll hittades. Flest relevanta artiklar hittades via databaserna Pubmed och Scopus men flera av artiklarna fanns i flera av databaserna.

De första sökningarna var för snäva, vilket ledde till otillräckliga data. I samråd med bibliotekarie på Göteborgs Universitet, rekommenderades en bredare sökning. Genom att endast använda sökorden *Autism* och *Covid-19* fanns fler träffar. Svensk MeSH (Karolinska Institutet, u.å.) användes för att hitta varianter på *Autism*. Där fanns bland annat *Autistic*, vid tillägg av *Autistic* som sökord gavs inte ett bättre resultat än att bara använda *Autism* och

booleska operatörer används för att få variation på kombinationen av sökorden (Östlundh, 2017).

Tabell 1. Sökningar på PubMed

PubMed						
Datum	Sökord	Begränsningar (Limits)	Antal träffar	Relevanta abstrakt	Granskade artiklar	Valda artiklar
6/10	((autism) AND (covid 19)) AND (effect)	Full text	13	7	7	Brondino, m.fl. (2020), Nonweiler, m.fl. (2020)
6/10	((autism) AND (covid 19)) AND (social impact)	Full text	6	3	1	Asbury, m.fl. (2020)
14/10	((Autism) AND (covid-19)) AND (health)	Full text	37	3	3	Colizzi, m.fl. (2020)
29/10	Autism OR Autism spectrum AND Covid	English	71	34	3	Jeste, m.fl. (2020), Manning, m.fl. (2020)

Tabell 2. Sökningar från Scopus

Scopus						
Datum	Sökord	Begränsningar (Limits)	Antal träffar	Relevanta abstrakt	Granskade artiklar	Valda artiklar
26/10	covid-19 AND autism	doctype: ar OR re	38	8	8	Amorim, m.fl. (2020)
27/10	Autism OR Autism Spectrum AND Covid-19 OR corona		50	5	5	Neece, m.fl. (2020)

5.3. Inklusions- och exklusionskriterier

Avgränsningar har inte varit användbart vid sökningen då Covid-19 ännu inte är ett särskilt beforskat område. Begränsningen "Fulltext" användes vid de första sökningarna i Pubmed, men togs sedan bort och ersattes med "engelska". Inklusionskriterier för artiklar som granskades var att de personer som medverkade i studien var diagnostiserade med någon grad av autism, oavsett ålder eller kön. Trots att det var påverkan på personer med autism som åsyftades i arbetet har många studier tagit hjälp av omsorgspersonal, vårdnadshavare eller övriga anhöriga som svarat på enkäter och då har dessa varit inkluderade i arbetet. Exklusionskriterier för artikelsökning var artiklar skrivna på andra språk än engelska samt andra intellektuella funktionsnedsättningar än autism. Liksom vid avgränsningarna, fanns risk för ett stort bortfall om fler inklusions- och exklusionskriterier hade omfattats. Det gjordes då ett aktivt val att inte ha fler kriterier.

5.4. Kvalitetsgranskning

För kvalitetsgranskningen användes frågor från Friberg (2017) som mall. Frågorna från mallen är främst desamma om det är en kvalitativ eller kvantitativ studie, med några undantag. Utifrån svaren vi fick gjordes en övergripande bedömning om artiklarna blev valda till resultatet utifrån om de har hög, medel eller låg kvalitet. De artiklar som bedöms ha låg kvalitet användes inte till denna studie.

5.5. Etik

Kjellström (2017) skriver att det är väsentligt att tänka kring forskningsetiken, vilka etiska val som görs vid utformning och genomförande av ett vetenskapligt arbete. I följd till arbetets teoretiska referensram har vi medvetet valt att skriva *personer med autism* istället för att skriva *autistiska personer*. Att värna om människors självbestämmande är en central del och innebär att deltagaren själv kan avgöra om den vill delta i en studie, och hur länge. Om inte personen vill medverka ska detta respekteras (Kjellström, 2017). Vi är medvetna om att det till största delen är vårdnadshavare eller omvårdnadspersonal som har besvarat enkäterna i artiklarna och endast en liten del har personer med autism svarat själva på enkäterna.

5.6. Analys

En induktiv ansats användes med avsikten att få en bredare bild över artiklarnas deltagarnas upplevelser och erfarenheter från Covid-19 (Henricson & Billhult, 2017). Till hjälp användes Fribergs (2017) fem steg för att analysera de valda artiklarna, dessa fem steg grundar sig i en metasyntes men är utformat som en beskrivande syntes. 32 artiklar granskades, varav åtta valdes till resultatet. Dessa lästes i sin tur igenom av författarna ett flertal gånger var för sig. Fokus låg på att förstå resultatet i studierna och de viktigaste fynden markerades. Därefter skrevs sammanfattningar i punktform för att få en överblick över resultatet. Diskussion fördes över identifierade huvudresultat och detta parades sedan ihop med varandra. Flera teman sattes samman och bildade till slut tre huvudkategorier och flera subkategorier. Resultatet sammanställdes och presenterades i beskrivande text under subkategorierna.

6. Resultat

6.1. Isolering och dess effekt på vardagen

6.1.1. Rutiner och förändringar i vardagen

Att bibehålla rutiner under pandemin har varit svårt för personer med autism då det har skett många förändringar i vardagen. Merparten av deltagarna i Amorim m.fl. (2020) studie hade rutiner under tiden i karantän, men hos de barn med autism och som inte behöll sina rutiner kunde man se en högre grad av ångest. Det framgick också att de barn som följde sina rutiner hade en högre anpassningsförmåga till tiden i karantän. För att behålla rutiner gavs barnen uppgifter av vårdnadshavarna för att de skulle lära sig eller utforska något nytt. Förändringar av rutiner (Amorim m.fl., 2020; & Neece m.fl., 2020) och restriktionerna uppgavs av vårdnadshavarna vara en utav de svåraste utmaningarna (Colizzi m.fl., 2020).

Vårdnadshavare kände en press på sig själva att hitta på aktiviteter för att barnen inte skulle bli uttråkade (Neece m.fl., 2020). Under Covid-19 har många aktiviteter stängts ner, Amorim m.fl. (2020) rapporterade att det var 80 procent av barn med autism och 73 procent av barn utan diagnos vars aktiviteter hade stängts ned. Andra svårigheter som vårdnadshavare har rapporterat under isoleringen har varit måltider och att bibehålla deras autonomi (Colizzi m.fl., 2020).

6.1.2. Deltagarnas hanterande av isoleringen och förändringar i vardagen

Brondino m.fl. (2020), som studerade hur en italiensk daglig verksamhet påverkats under Covid-19, hade inget avvikande resultat från deras deltagare innan karantän. Vårdpersonal hade tidigare satt in åtgärder som hjälpte till med förändringen, till exempel hade brukarna tidigare lärt sig att tvätta händerna och efter rekommendationerna från myndigheter gjordes handtvätt oftare. För att ge information om specifika restriktioner används alternativa kommunikationer för att skapa en förståelse hos personerna med autism. På den dagliga verksamheten hade de innan Covid-19 dagliga fysiska aktiviteter som simning vilket de nu ändrat till längre promenader för att bibehålla aktiviteten. De satte även in positiva belöningssystem i form av favoritfilmer eller musik vid händelser av förändring eller handtvätt för att få ett nytt beteende hos personen (Brondino m.fl., 2020).

I Neece m.fl. (2020) studie hade vårdnadshavare och övriga familjemedlemmar tillämpat olika ändringar för att hantera situationen hemma. Extra rutiner och beteendestrategier hade satts in, både för barnet med autism samt övriga familjemedlemmar. Andra i studien hade gjort roliga aktiviteter med familjen och menade att träning, meditation och hälsosam kost hjälpte, samt att ge familjemedlemmar utrymme och tid för sig själva.

6.1.3. Positiv syn på isolering

Neece m.fl. (2020) ställde frågan om det fanns några fördelar med att ha isolerats hemma. Lite mer än en tiondel svarade att det inte fanns någon fördel medan cirka hälften svarade att de fick mer tid för familjen. För några av personerna med autism medförde isoleringen till att de fått ett bättre språk. Detta trots att terapi för kommunikation inte genomfördes samt att föräldrarna var positivt överraskade över att barnen med autism hade klarat av förändringarna så pass bra. Andra hade fått bättre sömn och mer tid till att vara utomhus och en möjlighet till meditation och reflektion.

6.2. Isoleringens effekt på den mentala hälsan

6.2.1. Emotionella känslor

Isolering hemma har visat sig orsakat mentala påfrestningar hos både personer med autism samt vårdnadshavare och övriga familjemedlemmar. Stress och ångest är det som har varit mest rapporterat om. Ökade nivåer av stress visade sig högre hos vårdnadshavare jämfört deras barn och barnen med autism hade högre än barn utan diagnos. Högre grad av autism ökade stress (Amorim m.fl., 2020; Asbury m.fl., 2020; & Manning m.fl., 2020). Flickor med autism hade högre grader av emotionella symptom än pojkar med autism (Nonweiler m.fl., 2020).

6.2.2. Beteendeförändringar

Studier har rapporterat att barn med autism har haft problematiska beteendeförändringar relaterat till isolering (Neece m.fl., 2020 & Nonweiler m.fl., 2020). Förändringar har skett i form av irritation, besatthet, fientlighet, impulsivitet och utåtagerande i form av våld mot andra och sig själv (Amorim m.fl., 2020 & Asbury m.fl., 2020). Om barnen tidigare har haft utmanande beteenden har det setts en ökning av både frekvens och intensitet under isoleringen (Colizzi m.fl., 2020).

6.2.3. Oro hos individer med och vårdnadshavare till barn med autism

Vårdnadshavare har rapporterat att de känner oro för deras barns framtid, att de ska hamna efter i skolan och att barnen inte fick den hjälp de behövde i utbildningen (Asbury m.fl., 2020). Oro finns även för att förlora arbete och inkomst då samhällen har stängt ner. Att vårdnadshavarna själva samt deras barn och andra familjemedlemmar ska bli smittade av Covid-19 har skapat oro (Manning m.fl., 2020 & Neece m.fl., 2020).

6.3. Andra samhällsförändringar och dess påverkan på personer med autism

6.3.1. Skola

Förändringar har skett i skolan där studier främst har skett online. I Storbritannien var det vissa barn med funktionsvariationer som blev erbjudna att ha sin utbildning i skolan, varav endast åtta procent av deltagarna i Asburys m.fl. (2020) studie hade accepterat en plats. Orsaken till att de hade tackat nej var av rädsla att smittas av Covid-19. Amorim m.fl. (2020) rapporterade att majoriteten av barnen i studien hade försämrade utbildning. Det var en stor skillnad mellan barn utan diagnos och barn med autism på hur utbildningen försämrades. Mer telefonkontakt ansågs ge bättre resultat (Colizzi m.fl., 2020). För barn som gick i skolan innan pandemin var påverkan större än hos barn som inte gjorde det (Manning m.fl., 2020). Vårdnadshavarna uttryckte en känsla av otillräcklighet gällande att möta barnens behov av utbildning och utveckling (Neece m.fl., 2020).

6.3.2. Sjukvård

Förändringar har skett med vårdkontakter, där några deltagare har förlorat all kontakt och andra har förlorat en eller flera kontakter, men det har också rapporterats om en ökad kontakt med vården (Jeste m.fl., 2020). Liksom skolundervisningen sker en del av vården via telefonkontakter eller över mail. Trots detta visade enkäterna i Colizzi m.fl. (2020) studie att

cirka 30 procent upplever att de är i behov av vård i hemmet, tio procent önskade support från vården på en vårdenhets och cirka sju procent önskade vård på sjukhus. Familjer med personer med svårare autism hade ett högre intresse av att få tillgång till vård i hemmet än dem med lättare grad av autism (Manning m.fl., 2020).

7. Diskussion

7.1. Metoddiskussion

Den tillgängliga och relevanta litteraturen i form av artiklar för den här uppsatsen har varit sparsam, endast åtta artiklar har varit aktuella innehållsmässigt för att svara på syftet. Trots antal artiklar anser vi ha haft tillräckligt för att kunna utforma studien med litteraturoversikt som metod. Utbudet av artiklar har varit en svaghet i studien och därför kommer en studie med liknande syfte antagligen ge mer om ett par år med fler publicerade artiklar och av bättre kvalitet. Vi anser fortfarande att syftet är viktigt och relevant i dagsläget och hade tiden funnits hade en empirisk studie varit önskvärd att genomföra för att bidra till mer kunskap kring ämnet. Att genom evidens finna åtgärder för att motverka påverkan på personer med autism är av vikt för att ge dem möjlighet till en god livskvalitet under pågående pandemi.

Frågeställningarna har varit till hjälp för att utmärka artiklar med ett relevant innehåll, trots att de vid första anblick kanske inte svarade på syftet. Valet att använda PIO i syfte att hitta sökord som passade inför arbetets fortsatta gång visade sig vara mycket effektivt (Rosén, 2017) och i kombination med att använda MeSh-termer gjorde att fler sökord och synonymer till dessa hittades. Några sökord som kändes relevanta visade sig vid användandet inte ge någonting, till exempel *quality of life*, ett relevant ord som delar av uppsatsen vilar på. Anledningen till detta diskuterades och slutsatsen blev att det var för få artiklar som har det sökordet som ett ämnesord. Återigen en svaghet i nuvarande arbete men som kan förbättras om några år. Vid den första inledande informationssökningen började sökningen brett då vi hade vetskapen om att det är ett nytt och utforskat område och ingen uppfattning om hur mycket forskning eller relevant information det fanns. I ett försök att få spetsade sökträffar vid den grundligare sökningen resulterades i att sökningen var för smal, när datamängden inte uppnåddes fick vi återgå till bredare sökningar (Östlundh, 2017).

Att vid kvalitetsgranskningen av artiklarna använda en mall från Friberg (2017) var tacksamt, dock upplevdes det som svårt att göra bedömningen utan direkta ja eller nej-frågor. Den egna bedömningen fick ta stor roll och frågorna i mallen endast som hjälplinjer mot egna beslut. Vid tillfällen uppstod oklarheter om vilken kvalitet artiklarna egentligen hade och det är en ren tolkningsfråga. Att till exempel nivåerna medel och hög sattes utav oss kan ifrågasättas då vissa artiklar som användes till resultatet inte själva benämnt etiken i deras studier, men enligt vår bedömning var helheten av artikeln och dess innehåll av stor vikt för vårt resultat. Vid ett annat tillfälle eller om två artiklar hade jämförts finns det stor chans att artikeln hade blivit bortvald för någon med en bättre ansedd kvalitet. Endast fem av åtta artiklar har benämnt etik och trots det gjordes valet att inkludera övriga tre då det ansågs att artiklarna gav mycket till vårt arbete. Eftersökningar på tidskrifternas hemsidor gjordes och fann att alla journaler hade krav på att publicerade artiklar ska följa World Medical Association Declaration of Helsinki principer (MDPI, u.å.; Neurologica, u.å.; & Wiley Online Library, 2020). Det framgick även att innan publikation granskas artiklarna och om de inte följer uppsatta etiska riktlinjer har tidskriften rätt till att neka att artikeln publiceras. Då en artikel

som saknade etisk diskussion först hade publicerats av en spansk tidskrift (Neurologica, u.å.) behövdes en översättning till engelska av deras hemsida för att lokalisera vilka etiska ställningstaganden de hade. Ingen av författarna till detta arbete har kunskaper i det spanska språket vilket gjorde att Google Translate fick användas för att översätta texten på hemsidan och vi är medvetna att detta i sig har svagheter. Flera av de artiklarna som inte skrev om etiken hade skrivit om att de har fått godkännande från deras deltagare.

Vid värdering av en vetenskaplig artikels innehåll ses olika delar viktiga att granska, bland annat huruvida artikeln tidigare har blivit citerad. Använda artiklar i den här studien har ännu inte blivit citerade då de nyligen har publicerats, vilket leder till att kvaliteten kan ifrågasättas. Då vi ansåg att artiklarna stämde bra in på övriga kriterier för en god vetenskaplig artikel valdes de trots avsaknad av citering ändå att bifogas till vår studie (Karolinska Institutet, 2020). Eftersom ämnet enligt vår erfarenhet och åsikt ofta glöms bort, både inom sjukvården och i samhället, är det viktigt att börja lyfta det mer trots sparsamt med artiklar till ämnet. Detta kommer förhoppningsvis att öka kunskapen om ämnet ytterligare (Mårtensson & Fridlund, 2017).

Arbetets analys har gjorts genom att ett flertal gånger granska resultatet i artiklarna samt hela artikeln för att söka en förståelse av resultatet. Fokuset ligger inte till endast kategorierna utan främst på beskrivningarna i artiklarna med syfte i att få en bättre förståelse. Under analysarbetet gjordes dokumentation över artiklarna, vilket är en viktig del i analysarbete (Friberg, 2017a). I arbetet används en induktiv ansats där man som ett blankt papper inte ska låta våra egna erfarenheter ta över vad resultaten i artiklarna säger (Fridlund & Mårtensson, 2017). En av författarna har innan arbetet börjat arbetat med denna typ av patientgrupp och därav växte intresset för att skriva om detta ämne. Med en medvetenhet kring denna förförståelse har vi försökt att bibehålla en neutral syn om resultaten genom att var för sig arbeta igenom artiklarna för att sedan diskutera tillsammans.

Covid-19 pandemin är ett nytt område som hela tiden genererar ny kunskap och det togs därför ett beslut att inte uppdatera redan skrivna texter i de fall där ny forskning eller restriktioner uppkom.

7.1.1. Etik

Enligt Kjellström (2017) är etiken extra viktig när den medverkande gruppen i en studie är utsatt eller på annat sätt sårbar. Vid bedömandet av sårbarheten bör flera aspekter tas hänsyn till, bland annat deltagarnas kognitiva förmåga, ålder och social marginalisering. Två direkta exempel på utsatta grupper kan vara barn och vuxna med funktionshinder. Dessa två grupper passar in på vårt urval. Vi har främst talat om personer med autism men har till trots den negativa synen av patient använts vid de tillfällen som vi har talat om kopplingen till vården. Att vara väl medveten och öppen till vad patienterna man vårdar behåller sin integritet och självbestämmanderätt.

7.2. Resultatdiskussion

Personer med autism är en utsatt grupp (Espinosa m.fl., 2020), liksom många andra med funktionsvariationer. Under arbetets gång har vi sett att familjer med barn som har autism har blivit påverkade på flera plan. Det har varit svårt att bibehålla rutiner under isolering och det har setts en koppling mellan bristande rutiner och en ökad risk för ångest hos personer med autism. Det har också noterats ett minskat och förändrat stöd från samhället och

vårdnadshavare till barnen har fått ta stort ansvar för omvårdnaden. De främsta fynden som kommit fram är det minskade stödet från skola och vård samt den mentala påverkan hos familjer, bland annat relaterat till förlust av rutiner och isolering. Samband kan ses mellan flera framkomna resultat och isolering.

Enligt Hägglöf (2020) har vissa barn diagnostiserade med autismspektrum svårigheter med anpassningsförmåga, vilket kan relateras till förändringar i beteende och emotionella symtom som uppträder då rutiner förändras under pågående pandemi. Att rutiner förändras när samhällen stänger ned är oundvikligt och många familjer har behövt hitta åtgärder för att få vardagen att gå ihop genom att själva hitta strukturer som passar dem. Liksom studierna i artiklarna har vi sett ett samband mellan beteendeförändringar, emotionella symtom och brutna rutiner. Utifrån personcentrering är det meningen att vården ska anpassas efter individen (Barenfeld & Ebrahimi, 2020). Den dagliga verksamheten i Italien (Brondino m.fl., 2020) hade i ett tidigt skede satt in åtgärder och använde sig av positiv förstärkning för att hjälpa personerna med autism att få en bra övergång till nya rutiner. Vi tror genom att nå ut till vårdpersonal och familjer världen över kan detta tillämpas för att hjälpa till med transaktionen tillbaka när länder så småningom öppnar upp igen. Med rätt typ av stöd och vård kan en bra hälsa och livskvalitet uppnås för personerna under pandemin, vilket Brondino m.fl. (2020) studie har visat.

Brondino m.fl. (2020) diskuterade om bibehållande av samma nivå av fysisk aktivitet och att gruppen delades upp i mindre grupper var orsaken till att de inte upptäckte någon påverkan på deras deltagare. I och med att grupperna blev mindre kunde en mer individanpassad vård ges. Dessutom utsattes personerna i den dagliga verksamheten för mindre stimuli genom att inte åka till olika faciliteter. En annan artikel av Espinosa m.fl. (2020) som också är skriven i Italien tar upp kring isolering. Under slutet på februari stängdes skolor ned i norra Italien. I början på mars sattes hela landet i karantän med endast tillåtelse att gå utanför dörren om man skulle handla mat eller medicin. Personer med autism eller andra funktionsvariationer fick tillsammans med en vårdgivare gå kortare promenader, dock krävdes det att vårdgivaren bar med sig ett läkarintyg på att brukaren har en funktionsvariation och ett behov av att komma ut (Espinosa m.fl., 2020). Vi vill diskutera att vid isolering och karantän med begränsade miljöer kan leda till minskad fysisk aktivitet. Då fysisk aktivitet ger en bättre fysisk och mental hälsa (Hedman, 2019) ser vi att fysisk aktivitet hade kunnat vara en bidragande faktor till att få en minskad stress och ångest. Dock är detta inte en lösning på alla problem då många föräldrar har känt en frustration och svårighet att hitta aktiviteter och bibehålla rutinerna hos deras barn (Neece m.fl., 2020).

Den mentala hälsan har det rapporterats om i flera många av studierna och vårdnadshavarna har visat sig uppleva mer stress än barnen (Amorim m.fl., 2020). En anledning till det kan vara för att de har ett större ansvar för omvårdnaden än tidigare. Vårdnadshavare ansvarar för både vården, lärar- och föräldrarollen samt att de eventuellt har egna arbeten på distans. Asbury m.fl. (2020) skriver att lärare som sköter specialutbildning upplever mycket stress och det är då inte så konstigt att föräldrar känner det samma. Välmående är viktigt att känna för känslan av god livskvalitet.

År 2002 inkom det en motion (2002/03:Ub296) till riksdagen som belyste kunskapsbrister hos pedagoger i skolan och att det saknades undervisningsstrategier inom särskolan vilket är där majoriteten av barn med utvecklingsstörning fick sin undervisning. Det saknas strategier för metoder och innehåll som var pedagogiska vilket ledde till att undervisningen var uppbyggd av kortsiktiga lösningar. Flera artiklar har rapporterat angående försämrat lärande

då skolan stängt ned, har undervisning som sker på distans eller föräldrar som får genomföra hemundervisning (Amorim m.fl., 2020; Asbury m.fl., 2020; Colizzi m.fl., 2020 & Manning m.fl., 2020). Som presenterats tidigare i bakgrunden kan det vara svårt för personer med autism att ha förståelse för omgivningen, svårigheten kan variera och kräver ett individuellt lärande och information (UNC, u.å.). Att minska kontakt med andra människor är ett viktigt sätt att minska risken för smittspridningen i samhället (Folkhälsomyndigheten, 2020e). Enligt Jeste m.fl. (2020) kompromissas hälsan och välmåendet hos personer med autism och deras förmyndare när dessa personer som är i behov av vården får minskad eller förlorad vårdkontakt. Det har funnits ett behov av och en efterfrågan om mer kontakt med vården under pandemin (Manning m.fl., 2020). För personer med autism kan de förändringar av rutiner som nu skett i samband med den pågående pandemin vara problematiskt. Om vården ser till att skapa förutsättningar för en god kontakt mellan vårdpersonal och patienter skulle förutsättningarna för en god vardag vara möjlig. En arbetsuppgift i sjuksköterskans yrke är att informera alla typer av patienter och familjemedlemmar om den planerade vården. Courtenay & Perera (2020) skriver att det är extra problematiskt att vårda personer med intellektuella funktionsnedsättningar där de kan ha svårt att förstå vikten av att följa restriktioner. Detta gör att det är viktigt att ha en bra kommunikation och förstå vilken påverkan isolering och karantän har för personer med autism.

Personcentrerad vård handlar inte bara om de fysiska sjukdomarna (Enskär & Golsäter, 2019), det handlar om att ta hand om hela personen. Alla resultat relaterar inte direkt till personcentrerade vård som till exempel en oro för ekonomi under pandemin, men relation finns till den mentala hälsan vilket vi yrkar på gör detta relevant (Manning m.fl., 2020; & Neece m.fl., 2020). Det krävs ett samarbete mellan olika vårdinstanser för att kunna ge optimal vård. Genom att ha en förståelse kring måendet och situationen hos patienterna kan vårdteamet ge en bra personcentrerad omvårdnad. Vad som anses vara livskvalitet kan variera utifrån hur varje individ tolkar det. Amorim m.fl. (2020) studie såg en skillnad i påverkan från isoleringen mellan personerna med autism och kontrollgruppen utan någon diagnos, vi vill påpeka att vissa skillnader i livsvillkoren har påverkats under isoleringen och nu under pandemin bör det sättas in åtgärder som ger personer med behov får lika villkor som andra i samhället (SFS 1993:287).

I Sverige har mycket i samhället varit öppet jämfört med till exempel Italien. Regeringskansliet i Sverige (2020b) har under året förberett för eventuell nedstängning av skolor och det har getts ut lokalt allmänna råd som en extra åtgärd för att minska smittspridning (Folkhälsomyndigheten, 2020g). Dagliga verksamheter i Göteborg har under en period stängt ned, liksom äldre- och gruppboenden (Göteborgs Stad, 2020a; & Göteborgs Stad, 2020b). Allt av vårt resultat är inte överförbart till den svenska befolkningen då vi är i ett annat läge, däremot har restriktionerna blivit skarpare och kan komma att förändras. Sveriges statsminister Stefan Löfven har gått ut till nationen med ett tal i följd av att den andra vågen av Covid-19 kom till Sverige, att be nationen att arbeta tillsammans för att minska smittan (Regeringskansliet, 2020a).

I Sverige har en till två procent av befolkningen någon typ av diagnos inom autismspektrumtillstånd (Hjärnfonden, u.å.) och oavsett vid arbete inom kommun eller landsting är möjlighet stor att vårdpersonal vid något tillfälle kommer vårda en patient som är diagnostiserad med autism. I den nya situation vi befinner oss i krävs det att forskning och kunskap når ut till hela befolkningen. För att sjuksköterskan ska kunna bedriva en god omvårdnad och kunna ge ett gott bemötande är det viktigt att ha kunskap om dels vad det är som ska läras ut men också vem det är som är mottagaren samt anpassa den utgivande

informationen efter det (Svensk sjuksköterskeförening, 2017a). Med vårt arbete vill vi bidra till att skapa mer kunskap och ett ökat intresse som vi i sin tur hoppas kunna leda till mer forskning inom ämnet.

Flera av studierna som granskats (Asbury m.fl., 2020; Brondino m.fl., 2020; & Colizzi m.fl., 2020) har gjorts då pandemin inte pågått under en lång tid och vårt sammanställda resultat grundar sig i något som har skett under en kort period. Forskning om Covid-19 är prioriterat under pandemin men vi anser att fler forskningsstudier behöver göras för att se vilken påverkan isoleringen har på personer med autism på lång sikt. Brondino m.fl. (2020) uppfattade inget avvikande resultat i deras studie, men en önskan från oss hade varit att studien genomfördes igen vid ett senare tillfälle och se om och hur deras deltagare hade påverkats av pandemin. Ingen av studierna undersöker hur personer med autism har påverkats i Sverige vilket vi anser borde ligga i landets intresse. Då Sverige har valt en annan strategi kring hanteringen av Covid-19-pandemin med bland annat valet att inte stänga ner samhället i samma mån som ett flertal andra länder tycker vi det hade varit en intressant jämförelse. Vilka för- och nackdelar har det varit utifrån de olika åtgärder som länderna har tillämpat. En liten del av resultatet har berört den sociala påverkan och det hade varit intressant att vidare se hur personer med autism har påverkats kring det, då det till viss del finns problematik i hur personer med autism integrerar med andra människor. Vi ser också ett intresse i hur den sociala intelligensen har påverkats när samhällen öppnar upp igen.

7.2.1. Slutsats

Personer med autism och deras anhöriga har blivit påverkade av isoleringen, främst negativa men också en del positiva effekter har framkommit. Några av artiklarnas resultat har till synes visat att familjer som lever med personer med autism upplever en större påverkan än familjer i kontrollgrupperna utan denna diagnos, men genom att se till personens och familjens behov och möta dem med rätt typ av åtgärder utvecklade för varje individ finns en chans att hjälpa och minska negativ påverkan.

Referenser

1. Amorim, R., Catarino, S., Miragaia, P., Ferreras, C., Viana, V., & Guardiano, M. (2020). The impact of COVID-19 on children with autism spectrum disorder. *Revista de neurologia*, 71(8), 285–291. <https://doi.org/10.33588/rn.7108.2020381>
2. Asbury, K., Fox, L., Deniz, E., Code, A., & Toseeb, U. (2020). How is COVID-19 Affecting the Mental Health of Children with Special Educational Needs and Disabilities and Their Families? *Journal of autism and developmental disorders*, 1–9. Advance online publication. <https://doi.org/10.1007/s10803-020-04577-2>
3. Barenfeld, E. & Ebrahimi, Z. (2020). Personcentrering i nära vård - omställning från organisation till relation. I I. Ekman (Red.), *Personcentrering inom hälso- och sjukvård - Från filosofi till praktik*. (2:a Uppl.) (s. 169-199). Stockholm: Liber
4. Benderix, Y. (2015). Barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar som ADHD, autismspektrumtillstånd och tourettes syndrom. I I. Hallström & T. Lindberg (Red.), *Pediatrik omvårdnad* (2:a uppl.) (s. 338-344). Stockholm: Liber AB.
5. Brondino, N., Damiani, S., & Politi, P. (2020). Effective Strategies for Managing COVID-19 Emergency Restrictions for Adults with Severe ASD in a Daycare Center in Italy. *Brain sciences*, 10(7), 436. <https://doi.org/10.3390/brainsci10070436>
6. Colizzi, M., Sironi, E., Antonini, F., Ciceri, M. L., Bovo, C., & Zocante, L. (2020). Psychosocial and Behavioral Impact of COVID-19 in Autism Spectrum Disorder: An Online Parent Survey. *Brain sciences*, 10(6), 341. <https://doi.org/10.3390/brainsci10060341>
7. Courtenay, K., & Perera, B. (2020). COVID-19 and people with intellectual disability: impacts of a pandemic. *Irish journal of psychological medicine*, 37(3), 231–236. <https://doi.org/10.1017/ipm.2020.45>
8. Das, U. N., Papaneophytou, N. L., & El-Kour, T. (2019). Introduction. I Das, Papaneophytou & El-Kour (Red.), *Autism 360°*. San Diego: Elsevier Publishing Co Inc.
9. Edberg, A-K., Törnquist, A. & Hasson, H. (2019). Sjuksköterskans roll som ledare inom kommunal vård och omsorg för äldre. I A. Ehrenberg & L. Wallin (Red.), *Omvårdnadens grunder - Ansvar och utveckling* (3:e uppl.) (s. 229-246). Lund: Studentlitteratur AB.
10. Ekman, I., Lundberg, M., Lood, Q., Swedberg, K. & Norberg, A. (2020). Personcentrering - en etik i praktiken. I I. Ekman (Red.), *Personcentrering inom hälso- och sjukvård - Från filosofi till praktik* (2:a Uppl.) (s. 27-57). Stockholm: Liber AB.
11. Enskär, K. & Golsäter, M. (2019). Från barndom till ungdom. I F. Friberg & J Öhlén (Red.), *Omvårdnadens grunder - Perspektiv och förhållningssätt* (3:e uppl.) (s. 147-180). Lund: Studentlitteratur AB.

12. Espinosa, F. D., Metko, A., Raimondi, M., Impenna, M., & Scognamiglio, E. (2020). A Model of Support for Families of Children With Autism Living in the COVID-19 Lockdown: Lessons From Italy. *Behavior analysis in practice*, 13(3), 1–9. Advance online publication. <https://doi.org/10.1007/s40617-020-00438-7>
13. Folkhälsomyndigheten. (2020a). *Bekräftade fall i Sverige - Daglig uppdatering*. Hämtad 2020-10-11 från: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/smittskydd-beredskap/utbrott/aktuella-utbrott/covid-19/statistik-och-analyser/bekraftade-fall-i-sverige/>
14. Folkhälsomyndigheten. (2020b). *Folkhälsomyndighetens arbete med Covid-19*. Hämtad 2020-10-11 från: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/smittskydd-beredskap/utbrott/aktuella-utbrott/covid-19/folkhalsomyndighetens-arbete-med-covid-19/>
15. Folkhälsomyndigheten. (2020c). *Insatser vid nya utbrott av covid-19, Regeringsuppdrag*. Hämtad 2020-10-11 från: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/bab3518a8c9e445d90adbc9a380f9876/insatser-utbrott-covid-19.pdf>
16. Folkhälsomyndigheten. (2020d). *Om viruset och sjukdomen*. Hämtad 2020-10-11 från: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/smittskydd-beredskap/utbrott/aktuella-utbrott/covid-19/om-sjukdomen-och-smittspridning/om-viruset-och-sjukdomen/>
17. Folkhälsomyndigheten. (2020e). *Skydda dig och andra från smittspridningen*. Hämtad 2020-10-11 från: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/smittskydd-beredskap/utbrott/aktuella-utbrott/covid-19/skydda-dig-och-andra/>
18. Folkhälsomyndigheten. (2020f). *Delredovisning för nationell plan för vaccinationer mot covid-19*. Hämtad 2020-10-27 från: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/nyheter-och-press/nyhetsarkiv/2020/augusti/delredovisning-for-nationell-plan-for-vaccinationer-mot-covid-19/>
19. Folkhälsomyndigheten. (2020g). *Lokala allmänna råd för covid-19*. Hämtad 2020-12-08 från: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/smittskydd-beredskap/utbrott/aktuella-utbrott/covid-19/lokala-allmanna-rad/>
20. Friberg, F. (2017). Att bidra till evidensbaserad omvårdnad med grund av analys i kvalitativ forskning. I F. Friberg (Red.), *Dags för uppsats - Vägledning för litteraturbaserade examensarbeten* (3:e Uppl.) (s. 129-140). Lund: Studentlitteratur AB.
21. Friberg, F. (2017a). Att göra en litteraturoversikt. I F. Friberg (Red.), *Dags för uppsats - Vägledning för litteraturbaserade examensarbeten* (3:e Uppl.) (s. 141-152). Lund: Studentlitteratur AB.

22. Fridlund, B. & Mårtensson, J. (2017). Kritisk incident teknik. I M. Henricson (Red.), *Vetenskaplig teori och metod - från idé till examination inom omvårdnad* (2:a Uppl.) (s. 155-168). Lund: Studentlitteratur AB.
23. Gerland, G. (2011). *Autism: Relationer och sexualitet*. Lund: Studentlitteratur AB.
24. Göteborgs Universitetsbibliotek. (u.å.). Scopus. Hämtad 2020-10-28 från: <https://www.ub.gu.se/sv/databaser/scopus#refering>
25. Göteborgs Stad. (u.å.). *Boenden för personer med funktionsnedsättning*. Hämtad 2020-11-02 från: <https://goteborg.se/wps/portal/start/funktionsnedsattning/boenden-for-personer-med-funktionsnedsattning?uri=gbglnk%3Aagbg.page.87081047-a271-41a4-9eb0-3bc7db6a8837>
26. Göteborgs Stad. (2020a). *Covid-19: För dig med funktionsnedsättning*. Hämtad 2020-12-10 från: <https://goteborg.se/wps/portal/start/kommun-o-politik/samhallsskydd-och-beredskap/goteborgs-stads-information-om-covid-19/funktionshinderverksamhet>
27. Göteborgs Stad. (2020b). *Covid-19: Äldreboende*. Hämtad 2020-12-10 från: <https://goteborg.se/wps/portal/start/kommun-o-politik/samhallsskydd-och-beredskap/goteborgs-stads-information-om-covid-19/covid-19-for-dig-som-ar-aldre/covid-19-aldreboende>
28. Hedman, A-M. R. (2019). Aktivitet & rörelse. I A-K. Edberg & H. Wijk (Red.), *Omvårdnadens grunder - Hälsa och ohälsa* (3:e Uppl.) (s. 349-376). Lund: Studentlitteratur AB.
29. Hedman, H. (2020). Patientens - personens röst. I I. Ekman (Red.), *Personcentrerad inom hälso- och sjukvård - Från filosofi till praktik*. (2:a Uppl.) (s. 11-26). Stockholm: Liber AB.
30. Henricson, M. & Billhult, A. (2017). Kvalitativ metod. I M. Henricson (Red.), *Vetenskaplig teori och metod - från idé till examination inom omvårdnad* (2:a Uppl.) (s. 111-120). Lund: Studentlitteratur AB.
31. Hjärnfonden. (u.å.). Autism. Hämtad 2020-10-21 från: <https://www.hjarnfonden.se/om-hjarnan/diagnoser/autism/#>
32. Hägglöf, B. (2020). Neuropsykiatriska funktionshinder hos barn. I K. Hanséus, M. Jägervall & M. Norman (Red.), *Barnmedicin* (5:e Uppl.) (s. 637-674). Lund: Studentlitteratur AB.
33. Jeste, S., Hyde, C., Distefano, C., Halladay, A., Ray, S., Porath, M., Wilson, R. B., & Thurm, A. (2020). Changes in access to educational and healthcare services for individuals with intellectual and developmental disabilities during COVID-19 restrictions. *Journal of intellectual disability research : JIDR*, 10.1111/jir.12776. Advance online publication. <https://doi.org/10.1111/jir.12776>

34. Karlsson, E. K. (2017). Informationssökning. I M. Henricson (Red.), *Vetenskaplig teori och metod - från idé till examination inom omvårdnad* (2:a Uppl.) (s. 81-98). Lund: Studentlitteratur AB.
35. Karolinska Institutet. (u.å.). *Svensk MeSH*. Hämtad 2020-10-28 från: <https://mesh.kib.ki.se/term/D001321/autistic-disorder>
36. Karolinska Institutet. (2020). *Värdera informationen*. Hämtad 2020-12-10 från: <https://kib.ki.se/soka-vardera/vardera-information>
37. Kjellström, S. (2017). Forskningsetik. I M. Henricson (Red.), *Vetenskaplig teori och metod - från idé till examination inom omvårdnad* (2:a Uppl.) (s. 57-80). Lund: Studentlitteratur AB.
38. Lyckhage, E. D. (2017). Kunskap, kunskapsanvändning och kunskapsutveckling. I F. Friberg (Red.), *Dags för uppsats - Vägledning för litteraturbaserade examensarbeten* (3:e Uppl.) (s. 25-48). Lund: Studentlitteratur AB.
39. Manning, J., Billian, J., Matson, J., Allen, C., & Soares, N. (2020). Perceptions of Families of Individuals with Autism Spectrum Disorder during the COVID-19 Crisis. *Journal of autism and developmental disorders*, 1–9. Advance online publication. <https://doi.org/10.1007/s10803-020-04760-5>
40. MDPI. (u.å.). *Research and Publication Ethics*. Hämtad 2020-11-21 från: <https://www.mdpi.com/ethics>
41. Motion 2002/03:Ub296. *Utbildning i området autism*. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/utbildning-inom-området-autism_GQ02Ub296
42. Myndigheten för delaktighet. (2020). *Statistik om personer med funktionsnedsättning*. Hämtad 2020-10-16 från: <https://www.mfd.se/resultat-och-uppfoljning/kunskapsunderlag/funktionshinderspolitikens-utveckling/statistik-om-personer-med-funktionsnedsattning/>
43. Mårtensson, J. & Fridlund, B. (2017). Vetenskaplig kvalitet i examensarbete. I M. Henricson (Red.), *Vetenskaplig teori och metod - från idé till examination inom omvårdnad* (2:a Uppl.) (s. 421-438). Lund: Studentlitteratur AB.
44. Nationalencyklopedin. (u.å.a). Livskvalitet. I *Nationalencyklopedin*. Hämtad 2020-11-25 från: <https://www-ne-se.ezproxy.ub.gu.se/uppslagsverk/ordbok/svensk/livskvalitet>
45. Nationalencyklopedin. (u.a.b). Livskvalitet. I *Nationalencyklopedin*. Hämtad 2020-11-04 från: <https://www-ne-se.ezproxy.ub.gu.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/livskvalitet>
46. Neece, C., McIntyre, L. L., & Fenning, R. (2020). Examining the impact of COVID-19 in ethnically diverse families with young children with intellectual and

- developmental disabilities. *Journal of intellectual disability research : JIDR*, 64(10), 739–749. <https://doi.org/10.1111/jir.12769>
47. Neurologica (u.å.). *Cómo Publicar*. Hämtad 2020-11-20 från: <https://www.neurologia.com/normas-autores>
 48. Nonweiler, J., Rattray, F., Baulcomb, J., Happé, F., & Absoud, M. (2020). Prevalence and Associated Factors of Emotional and Behavioural Difficulties during COVID-19 Pandemic in Children with Neurodevelopmental Disorders. *Children (Basel, Switzerland)*, 7(9), 128. <https://doi.org/10.3390/children7090128>
 49. Regeringskansliet. (2020a). *Statsminister Stefan Löfvens tal till nationen den 22 november 2020*. Hämtad 2020-11-25 från: <https://www.regeringen.se/tal/2020/11/statsminister-stefan-lofvens-tal-till-nationen-den-22-november-2020/>
 50. Regeringskansliet. (2020b). *Sveriges skolor får bättre möjligheter att hantera effekter av coronaviruset*. Hämtad 2020-12-08 från: <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2020/03/sveriges-skolor-far-battre-mojligheter-att-hantera-effekter-av-coronaviruset/>
 51. Rodger, S., Umaibalan, V. (2011). The routines and rituals of families of typically developing children compared with families of children with autism spectrum disorder: an exploratory study. *British Journal of Occupational Therapy*, 74(1), 20-26. DOI: 10.4276/030802211X12947686093567
 52. Rosén, M. (2017). Systematisk litteraturöversikt. I M. Henricson (Red.). *Vetenskaplig teori och metod, från idé till examination inom omvårdnad* (2:a Uppl.) (s. 375-390). Lund: Studentlitteratur AB.
 53. SFS 1993:387. *Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade*. Stockholm: Socialdepartementet.
 54. SFS 2004:168. *Smittskyddslag*. Stockholm: Socialdepartementet.
 55. SFS 2014:821. *Patientlag*. Stockholm: Socialdepartementet.
 56. SFS 2017:30. *Hälso- och sjukvårdslagen*. Stockholm: Socialdepartementet.
 57. Socialstyrelsen. (2020). *Att prata om coronaviruset och covid-19 med personer med intellektuell funktionsnedsättning eller autism*. Hämtad 2020-11-02 från: <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2020-11-7030.pdf>
 58. Svensk sjuksköterskeförening. (2016). *Värdegrund för omvårdnad*. Hämtad 2020-11-02 från: <https://www.swenurse.se/publikationer/vardegrund-for-omvardnad>
 59. Svensk sjuksköterskeförening. (2017a). *ICN:s etiska kod för sjuksköterskor*. Hämtad 2020-11-03 från:

<https://www.swenurse.se/download/18.9f73344170c0030623146a/1584003553081/icens%20etiska%20kod%20för%20sjuusköterskor%202017.pdf>

60. Svensk sjuksköterskeförening. (2017b). *Jämlik Vård och Hälsa*. Hämtad 2020-11-03 från:
<https://www.swenurse.se/download/18.9f73344170c0030623147d/1584003989617/jamlik%20vard%20och%20halsa.pdf>
61. Ugglå, B. K. (2020). Personfilosofi - filosofiska utgångspunkter för personcentrering inom hälso- och sjukvård. I I. Ekman (Red.), *Personcentrering inom hälso- och sjukvård - Från filosofi till praktik* (2:a Uppl.) (s.58-105). Stockholm: Liber AB.
62. UNC Frank Porter Graham Child Development Institute Autism Team. (u.å.). *Att stödja personer med autism genom oroliga tider*. Hämtad 2020-10-21 från:
<http://media.beteendeanalys.nu/2020/03/Att-stodja-personer-med-autism-genom-oroliga-tider.pdf>
63. Weilenmann, L. (2020, 27, 03). Press på vårdpersonal att rycka in - det här gäller. *Vårdfokus*. <https://www.vardfokus.se/nyheter/press-pa-vardpersonal-att-rycka-in-det-har-galler/?fbclid=IwAR1Wksb0mIymRgXybZyzCWiM0N2kKLtDP2BUltZjbrNouzfmmI71DOMsco8>
64. Wiley Online Library (2020). *Author Guidelines*. Hämtad 2020-11-25 från:
<https://onlinelibrary.wiley.com/page/journal/13652788/homepage/forauthors.html>
65. World Health Organisation. (2020a). *Coronavirus disease (COVID-19) advice for the public*. Hämtad 2020-10-24 från: <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/advice-for-public>
66. World Health Organisation. (2020b). *Draft landscape of covid-19 candidate vaccines*. Hämtad 2020-11-24 från: [https://www.who.int/docs/default-source/blue-print/novel-coronavirus-landscape-covid-19-\(7\).pdf?sfvrsn=a4e55ae3_2&download=true](https://www.who.int/docs/default-source/blue-print/novel-coronavirus-landscape-covid-19-(7).pdf?sfvrsn=a4e55ae3_2&download=true)
67. World Health Organisation. (2020c). *Weekly Operational Update on COVID-19*. Hämtad 2020-11-19 från: <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/situation-reports>
68. Öhlén, J. & Friberg, F. (2019). Person. I J. Öhlén & F. Friberg (Red.). *Omvårdnadens grunder, perspektiv och förhållningssätt* (3:e uppl.) (s. 311-336). Lund: Studentlitteratur AB.
69. Östlundh, L. (2017). Informationssökning. I F. Friberg (Red.), *Dags för uppsats - Vägledning för litteraturbaserade examensarbeten* (3:e Uppl.) (s. 59-82). Lund: Studentlitteratur AB.

Bilaga

Författare Publiceringsår Land	Titel	Syfte	Material och metod	Urval	Resultat	Kvalitet Enligt SBU- gransknings mall
Amorim, R., Catarino, S., Miraglia, P., Ferrerias, C., Viana, V. & Guardiano, M. 2020 09 16 Portugal	The impact of Covid-19 on Children with autism spectrum disorder	Att undersöka hur barn med autism och deras föräldrar upplever social isolering under covid-19.	Kvantitativ Anonyma frågeformul är.	- 43 stycken var barn med autism - 56 stycken barn utan diagnos i en kontrollgrup p	- Fritidsaktiviteter minskade under isoleringen - 72,1 procent varav 83 procent av dessa hade negativa förändringar. Förändrade beteenden såsom ångest, irritation, besatthet, fientlighet och impulsivitet. - Negativ lärande - 55,8 procent rapporterade negativ effekt av emotionell kontroll. - Högre grad av stress och ångest hos föräldrar med barn diagnostiserade med ASD. - De med färre rutiner hade högre grad av ångest.	Medel
Asbury, K., Fox, L., Deniz, E., Code, A. & Toseeb, U. 2020 07 31 Storbritannien	How Covid- 19 affecting the mental health of children with special Educational needs and	Hur covid-19 har påverkat familjer med barn som har behov av specialutbildni ng och diagnoser. Hur	Kvantitativ Frisvars enkäter	241 förmyndare	Föräldrar upplevde: - Ångest, rädsla, stress, överväldigade och oro för barnets framtid	Hög

	disabilities and their families?	kan samhället hjälpa och stödja dem under covid-19.			Barnen: - Ångest, stress, utmanande beteende, förändrad rutin och förståelse.	
Brondino, N., Damiani, S. and Politi, P. 2020 07 09 Italien	Effective strategies for managing COVID-19 Emergency Restrictions for adults with severe ASD in Daycare Center in Italy	Syftet med studien var att utvärdera vilken påverkan på begränsningar har på en daglig verksamhet har på personer med autism spektrum disorders och kognitiva funktionsvariationer innan den dagliga verksamheten stänger ned.	Kvantitativ Utvärdering av medicinska journaler samt aberrant behavior checklist.	18 stycken personer med grav autism Personal på daglig verksamhet svarade på enkäten.	- Ingen signifikant skillnad kunde man finna mellan de olika tidslinjerna. - De åtgärder som sattes in hade god verkan.	Hög
Colizzi, M., Sironi, E., Antonini, F., Ciceri, M. L., Bovo, C. & Zoccante, L. 2020 06 03 Italien	Psychosocial and Behavioral Impact of COVID-19 in Autism Spectrum Disorder: An Online Parent Survey	Tre syften: - Främst att snabbt undersöka hur personer med autism har påverkats av Covid-19. - var att undersöka om någon pre-pandemisk sociodemografisk och klinisk funktion skulle förutsäga en negativ inverkan av pandemin på individer med autisms välbefinnande. - finna behov	Kvantitativ Online enkät (Google forums) med 40 frågor	527 barn föräldrar som svarade	- Svårt med restriktioner och förändringar, 77 procent tyckte det var svårare efter än innan utbrottet. - Svårigheter med att sköta barnens måltid, autonomi, fritid och strukturerade aktiviteter. Många tyckte att det var svårare att sköta aktiviteterna efter utbrottet än innan. - 35,5 procent rapporterade intensiva	Medel

		<p>som personerna och deras familjer har för att öka livskvaliteten.</p>			<p>beteendeproblem och 41,5 procent rapporterade att dem var mer frekventa hos barn med autism. - Åtgärder som skulle underlätta: vård i hemmet, vårdstöd på facilitet, släppa på karantän restriktioner, sluta med karantän och sjukvård/stöd på sjukhus.</p>	
<p>Jeste, S., Hyde, C., Distefano, C., Halladay, A., Ray, S., Porath, M., Wilson, R. B. & Thurm, A.</p> <p>2020 11</p> <p>USA (studerat andra länder i världen också)</p>	<p>Changes in access to educational and healthcare services for individuals with intellectual and developmental disabilities during COVID-19 restrictions</p>	<p>Syftet var att förstå förändringarna i tillgängligheten till tjänster som orsakats av COVID-19-begränsningar för individer med genetiska syndrom associerade med IDD och att undersöka vårdgivare om användbara resurser inom både utbildning och hälsovård.</p>	<p>Kvantitativ Enkät</p>	<p>818 stycken vårdare till personer med IDD.</p> <p>Varav 349 stycken har autism.</p>	<p>- Närmare 80 procent av barn med autism i USA och övriga världen förlorade minst en vård/utbildningskontakt. - Mer kontakt över telefon med lärare gav ett högre betyg för barnens utbildning.</p>	<p>Medel</p>
<p>Manning, J., Billian, J., Matson, J., Allen, C. & Soares, N.</p> <p>2020 10 22</p>	<p>Perceptions of Families of Individuals with Autism Spectrum Disorder during the</p>	<p>Det främsta syftet var att undersöka omfattningen och orsakerna till stressfaktorer som upplevs av</p>	<p>Kvantitativ Enkät</p>	<p>471 deltagare</p> <p>414 stycken föräldrar, 16 stycken mor/farföräldrar,</p>	<p>- 54,5 procent kände oro över att personer med autism var isolerade hemma. - 52,1 procent kände oro för att</p>	<p>Hög</p>

USA	COVID-19 Crisis	individer. och det sekundära syftet var att avgöra om det fanns ett samband mellan föräldrars arbetsstatus, allvarlighetsgrad hos en individ med autism och tidigare stödnivåer vid nuvarande uttryckt nöd på grund av COVID-19.		12 stycken personer med autism som själva svarade, 4 stycken syskon, 1 stycken fosterförälder och 24 stycken övriga.	bli smittade eller att anhörig med autism skulle bli smittade. - 30,7 procent kände stress över inkomst. - 22,2 procent kände oro för minskat stöd och vård under utbrottet. - 5 procent kände stress över att inte få träffa personer med autism. - Personer med autism rapporterade att 50 procent kände oro för inkomst och 50 procent kände oro för isolering. - Man fann en koppling mellan mer stress och högre grad av autism.	
Neece, C., McIntyre, L. L. & Fenning, R. 2020 10 10 USA	Examining the impact of Covid-19 in ethnically diverse families with young children with intellectual and developmental disabilities	Att undersöka föräldrars erfarenheter av påverkan från covid-19 i spansktalande familjer med barn med utvecklingsstörning eller Autism.	Kvalitativ Intervju	77 föräldrar varav 44 var föräldrar till barn med autism	- Svårigheter att vara isolerad hemma. Arbetsbalans, omhändertagande av barn och förlust av det. - Svårigheter med ändrade rutiner. Hitta aktiviteter. - att bibehålla utbildning med kvalitet. - Till största delen hade stödet minskat. - Mer tid för	Hög

					<p>familjen</p> <ul style="list-style-type: none"> - Upprättande av rutiner för att hantera isolering - Ekonomiska oro - Social påverkan, munskydd, inte se folk på länge. - Emotionell oro. 	
<p>Nonweiler, J., Rattray, F., Baulcomb, J., Happé, F. & Absoud, M.</p> <p>2020 09 04</p> <p>England</p>	<p>Prevalence and Associated Factors of emotional and Behavioral Difficulties during Covid-19 Pandemic in Children with Neurodevelopmental Disorders</p>	<p>Undersöka förekomst av emotionella och beteendeförändrade symtom hos personer med neurologiska utvecklingsstörningar i de tidiga skedet av Covid-19.</p>	<p>Kvantitativ Enkät</p>	<p>453 barn varav</p> <ul style="list-style-type: none"> - 320 pojkar mellan 4-15 år. - 106 stycken har Autismspekt rumdiagnos - 183 stycken har ADHD 	<ul style="list-style-type: none"> - Barn och ungdomar med funktionsvariationer hade sämre resultat på emotionella symtom och prosocialt beteende. - I jämförelse till innan utbrottet visade sämre resultat i mental hälsa efter utbrottet i emotionella symtom, hyperaktivitet och prosociala beteenden. - Personer med autism visade sämre resultat i prosociala beteenden jämfört med de andra grupperna. - Flickor med autism visade fler emotionella symtom än pojkar med autism. 	<p>Medel</p>